

ВІДГУК

рецензента на дисертаційну роботу

Чигира Петра Руслановича

на тему: **«Адміністративно-правові засади здійснення публічної влади засобами народовладдя»**, поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Відгук складено за результатами всебічного вивчення дисертаційної роботи, проаналізованих наукових публікацій здобувача, які репрезентують основні положення дослідження, що дає підстави стверджувати, що автором здійснено глибоке наукове опрацювання проблематики дослідження. У роботі чітко простежується наукова новизна, обґрунтовано положення, узагальнення та висновки, які виносяться на захист. Це свідчить про досягнення поставленої мети дослідження та високий рівень виконання роботи як у науковому, так і в методологічному аспектах. Такий загальний попередній висновок підтверджується за основними параметрами, які висуваються до дисертацій за спеціальністю 081 «Право».

Актуальність теми дисертаційного дослідження Петра Руслановича Чигира на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є своєчасною в умовах проведення глибоких політико-правових реформ в Україні, зокрема у царині адміністративно-правового регулювання здійснення публічної влади засобами народовладдя. Обрана тема дослідження є надзвичайно актуальною, має як теоретичну, так і прикладну цінність, що обґрунтовано у вступі до дисертаційної роботи.

Оцінюючи зміст дисертаційного дослідження, варто зазначити про здійснення автором, на основі всебічного аналізу нормативно-правової бази та практики правозастосовної діяльності у контексті міжнародного та національного публічно-правового регулювання, аналізу відносин доступу громадян до публічної влади в Україні.

Автор вперше на рівні сучасної української адміністративно-правової доктрини здійснив комплексне теоретико-прикладне дослідження інституту здійснення публічної влади засобами народовладдя. Здобувачем розкрито ключові положення, що стосуються правової природи, структури, підстав та механізмів реалізації різних інструментів народовладдя, а також їх взаємозв'язку із формуванням різних ланок системи публічного управління та правовим статусом посадових осіб публічної адміністрації.

Дисертаційне дослідження є вагомим внеском у розвиток теорії адміністративного права, зокрема – у формування концепції формування органів публічної виконавчої влади класичними (вибори, референдум) та новітніми (електронні петиції) засобами народовладдя. Робота відповідає у повній мірі пріоритетним напрямам розвитку адміністративно-правових засад удосконалення публічної влади, визначених: Національною стратегією сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки (затв. Указом Президента України від 27 вересня 2021 р. № 487/2021); Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки, (затв. постановою КМ України 05 серня 2020 р. № 695).

Дослідження здійснено відповідно до плану наукових досліджень ПЗВО «Київський міжнародний університет» у межах тем науково-дослідних робіт «Тенденції розвитку сучасної правової науки в умовах інтеграційних процесів: теоретичні та практичні аспекти» (державний реєстраційний номер №0120U100413) та «Сучасні виклики міжнародно-правових відносин і роль України у формуванні світового правопорядку» (номер державної реєстрації 0122U000743).

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертаційному дослідженні. Ознайомлення зі змістом дисертації П.Р. Чигира надає підстави для констатації, що вона є одним із перших на доктринальному рівні обґрунтованим авторським баченням правової природи адміністративно-правового регулювання відносин забезпечення публічної влади за допомогою класичних та новітніх засобів народовладдя. Наведені у

вступі положення чітко сформульовані, структуровані дисертантом за рівнем новизни, визначеним здобувачем термінами «уперше», «удосконалено», «дістали подальшого розвитку». Основні елементи новизни включають:

1. Уперше запропоновано під «механізм адміністративно-правового регулювання відносин здійснення публічної влади засобами народовладдя» розуміти певну сукупність складних матеріальних і процесуальних елементів, що містять правовий, суспільний, організаційно-управлінський та характер та у сукупності взаємопов'язаних адміністративно-правових засобів, способів і форм, за допомогою яких здійснюється регулювання, дають змогу забезпечувати на загальнодержавному та місцевому рівнях відносини щодо реалізації права громадян на участь у здійсненні публічної влади через різноманітні форми прямої демократії, а також через представницькі інститути.

2. Уперше обґрунтовано позицію щодо не віднесення категорії «страйк» до інструментів народовладдя, а визначено її легітимним засобом захисту трудових прав громадян, який реалізується через протестну форму організованого, тимчасового припинення роботи колективом працівників у випадках виникнення трудових спорів або конфліктів, за умови дотримання законодавчих процедур використання зазначеної протестної форми.

3. Удосконалено тлумачення у сучасній адміністративно-правовій науці категорії «народовладдя» як публічно-правового феномену, який охоплює впорядкований публічним правом взаємозв'язок представницьких інституцій публічно-владної діяльності з народом як суб'єктом (джерелом) легітимації (владно-громадської взаємодії).

4. Удосконалено положення ст. 185-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо конкретизації мотивувальної частини встановлення адміністративної відповідальності за порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій наступними аргументами: порушення виключно мирного характеру проведення заходів; не дотримання конституційних обмежень щодо заборони

участі у таких заходах іноземців та/чи осіб без громадянства; порушення принципу «завчасного сповіщення», який гарантує можливість для влади втручання у процес їх призначення і проведення.

5. Дістала подальшого розвитку міжгалузева наукова дискусія щодо характеристики безпосередньої демократії як прямого волевиявлення Українського народу на території усієї держави, АР Крим, області, району, територіальної громади, міста, села (селища) відповідно до Конституції та законів України, міжнародних актів та зобов'язань нашої держави тощо.

6. Дістали подальшого розвитку положення сучасної адміністративно-правової доктрини щодо публічного приналежності прямої демократії як особливої форми здійснення влади народу самим народом через такі існуючі інститути безпосередньої демократії як пряме волевиявлення громадян при розробленні, прийнятті, впровадженні державних рішень, а також у процесі здійснення народного контролю за виконанням цих рішень та забезпеченні можливості застосування до публічних осіб-правопорушників заходів юридичної відповідальності.

Таким чином, дисертація містить низку теоретичних і практичних результатів, що у своїй сукупності становлять нове слово у вітчизняній науці адміністративного права, спрямоване на підвищення ефективності й стабільності механізмів адміністративно-правового регулювання відносин здійснення публічної влади засобами народовладдя.

Оцінка змісту, структури та методології дисертації. Достовірність положень дисертації, у яких конкретизовано наукову новизну, забезпечується обґрунтованими посиланнями на наукові праці таких українських учених як В. Б. Авер'янов, А. І. Берlach, Ю. П. Битяк, В. В. Галунько, І. П. Голосніченко, С. Т. Гончарук, І.А. Городецька, Т. О. Гуржій, Т.В. Данченко, Н.В. Загрішева, Р. А. Калюжний, Є. А. Кобрусєва, Т. О. Коломоєць, М. Ю Кравчук, О. В. Кузьменко, В. І. Курило, В. В. Мушенюк, Н. С. Панова, О. В. Серпак, А. І. Суббот, Н. О. Чудик та ін. Також здобувач демонструє використанням

широкої джерельної бази (205 найменувань), включаючи нормативно-правові акти, статистичні дані та аналітичні звіти, наукову публіцистику тощо.

У дисертаційному дослідженні П.Р. Чигира вдало сформульовано теоретичні положення, зокрема актуальність теми, мету і завдання. Окремо доцільно звернути увагу на чіткість та лаконічність формулювання об'єкту дослідження (адміністративно-правові засади здійснення публічної влади засобами народовладдя) та предмету дослідження (адміністративно-правове регулювання здійснення публічної влади засобами народовладдя). Аналіз змісту дисертації свідчить про досягнення дисертантом визначеної мети шляхом виконання завдання дослідження.

За структурою дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, у складі яких наявні вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел та додатків до роботи. Виклад змісту є логічним і послідовним.

Анотація дисертації оформлена відповідно до чинних вимог і розкриває основні положення роботи. У вступі обґрунтовано вибір та актуальність обраної теми, визначено об'єкт і предмет, завдання, методологічну і теоретичну основи дослідження, методи дослідження, розкрито наукову новизну отриманих результатів та особистий внесок здобувача, наведено дані щодо апробації результатів дослідження.

У Першому розділі досліджено способи удосконалення відносин адміністративно-правового забезпечення здійснення публічної влади засобами народовладдя для вирішення проблеми повернення народу більш реальних повноважень щодо публічної влади, а також щодо фундаментальної модернізації адміністративно-правової системи України. Встановлено, що публічно-правовий механізм народовладдя ґрунтується на діяльності органів влади по формуванню нормативно-правового інструментарію забезпечення залучення громадян до процесу прийняття рішень та готовності і здатності представників громадянського суспільства брати безпосередню участь у вирішенні державних та місцевих справ. У Другому розділі запропоновано авторське бачення форм прямої та представницької демократії. Описано

сучасний стан доктринального розуміння та нормативно-правового регулювання відносин прямої демократії як форми народовладдя у системі публічного управління. Досліджено широку кількість інститутів прямої демократії, за допомогою яких здійснюється сучасне публічне управління, та які відрізняються засобами участі громадян у такому управлінні. У Третьому розділі охарактеризовано обмеження публічною владою у період правового режиму воєнного стану окремих функцій народовладдя як реалізації загального та рівного виборчого права кожного на участь в управлінні країною безпосередньо або через вільно обраних представників. Визначено форми масових зібрань, які можуть проводитися за допомогою дистанційних засобів з метою задоволення громадських функцій народовладдя та обґрунтовано їх неналежність до заборонених масових заходів у період війни.

Дисертація виконана з використанням юридичної термінології, відповідних правових понять. Дисертаційна робота відзначається високим рівнем системності та прикладної орієнтованості, що підтверджується наявністю документів про впровадження результатів дослідження в діяльність органів публічного управління та використання їх у навчальному процесі. Дослідження завершується логічними та аргументованими висновками, у яких висвітлено результати вивчення та аналізу адміністративно-правових засад здійснення публічної влади засобами народовладдя з урахуванням особистого внеску автора у дослідження заявленої проблематики.

Основні положення і висновки в опублікованих працях здобувача.

Основні положення і висновки дисертаційного дослідження викладені здобувачем у одинадцяти наукових публікаціях (5 – фахові статті, 6 – тези конференції), які відповідають темі дослідження. Усі публікації виконані здобувачем одноособово, за виключення однієї фахової статті у співавторстві з науковим керівником (авторський внесок здобувача – 50%). Вказані публікації відповідають вимогам до фахових видань і конференційних матеріалів, повною мірою відображаючи результати дослідження.

Опубліковані результати дослідження віддзеркалюють його зміст та відповідають критеріям, що висуваються до статей у фахових наукових виданнях та відповідають вимогам, передбаченим Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження. Одержані результати мають вагомe теоретичне, та прикладне значення. У теоретичному аспекті дисертація становить суттєвий внесок у розвиток адміністративно-правової науки, зокрема в частині формування цілісного уявлення про інструменти народовладдя як інституту публічного права. Запропоновані автором положення поглиблюють існуючі наукові підходи до розуміння змісту, принципів, суб'єктного складу реалізації відносин народовладдя у системі публічного управління. Вони можуть бути використані як основа для подальших наукових досліджень з питань організації місцевих референдумів, а також реалізації новітніх форм народовладдя. Практичне значення дисертації виявляється у можливості її застосування в різних сферах юридичної діяльності. Зокрема, положення роботи є актуальними для нормотворчої практики – при підготовці проектів законодавчих та підзаконних актів у сфері формування публічних відносин управління та місцевого самоврядування (Акт впровадження Брусилівської селищної ради від 23.02.2026 р. № 04-26/366). Результати дослідження також мають значення для правозастосовної практики органів державної влади та місцевого самоврядування (Акт впровадження Громадської організації «Асоціація відкритих даних» від 25.03.2026 р. №2503/26-1). Крім того, напрацювання дисертації можуть бути ефективно використані в освітньому процесі при викладанні курсів з адміністративного та конституційного права, а також з дисциплін, пов'язаних із публічним управлінням (Акт впровадження у в освітній процес ПЗВО «Київський міжнародний університет» від 14. 01.

2026р. № 299). Підготовлені матеріали становлять цінність і для програм підвищення кваліфікації службовців органів державної влади та місцевого самоврядування. Окремо варто підкреслити потенціал дисертації у сфері просвітницької діяльності як матеріалу для підвищення правової обізнаності громадян та посадових осіб публічної адміністрації.

Отже, результати дослідження мають багатовекторне застосування, що підтверджує його значущість як для розвитку адміністративно-правової науки, правотворчої, правозастосовної, освітньої та просвітницької діяльності.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. Розгляд представлених матеріалів дисертаційного дослідження та опублікованих праць здобувача дає підстави стверджувати про відсутність ознак порушення академічної доброчесності. Використані джерела коректно процитовано з дотриманням норм академічного письма, а сформульовані висновки та пропозиції є результатом самостійного наукового дослідження авторки.

Дискусійні питання і зауваження. Віддаючи належне здобуткам дисертаційного дослідження П.Р. Чигира, разом з тим, не можна не звернути увагу на деякі дискусійні положення, висновки та твердження, що потребують уточнення чи додаткової аргументації:

1. Потребує більш широкого та детального пояснення питання нормативно-правового регулювання щодо відносин обов'язковості впливу результатів громадських слухань на прийняття управлінських рішень органами публічної адміністрації? Таке поглиблення дозволило б підвищити прикладну цінність роботи у контексті удосконалення законодавчого регулювання та забезпечення стабільності процедур громадської участі у публічному управлінні.

2. У підрозділах 1.1, 2.2, 3.1 дисертації приділено достатньо уваги проблемам, недолікам, казусам сучасного стану нормативно-правового регулювання застосування інструментів народовладдя на рівні держави. Проте, для завершеного наукового дослідження зазначеної проблематики, доцільним є визначення та опис автором передумов формування неналежного

регулювання такого типу суспільно-управлінських відносин, а також наслідків їх впливу на процедури публічного адміністрування.

3. У дисертації міститься твердження про наявність в публічному управлінні тенденції щодо усунення державою громадян від відносин такого управління: більше на рівні держави, менше у відносинах місцевого самоврядування). Однак у роботі відсутні посилання на судову практику вирішення питань забезпечення громадянам права на реалізацію відносин народовладдя чи ліквідації обмежень використання конкретного інструменту народовладдя. Позицію автора щодо таких обмежень доцільно було б аргументувати судовими рішеннями, у яких судами тлумачиться право доступу громадян до реалізації повноважень народовладдя та межі його застосування громадянами. Судова практика наразі є реальним джерелом тлумачення обсягів використання різних інструментів народовладдя, а її приклади сприяли б посиленню наукової аргументації дослідження.

Проте, викладені зауваження носять рекомендаційний характер і не применшують загальної високої оцінки представленого дослідження. Вони є приводом для дискусії під час публічного захисту дисертації, але не впливають на загальну високу оцінку дослідження.

Висновок. Дисертаційна робота Чигира Петра Руслановича на тему: «Адміністративно-правові засади здійснення публічної влади засобами народовладдя», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку доктрини і практики вітчизняної юридичної науки.

На мою думку, рівень наукової новизни, ступінь актуальності, повнота проведеного дослідження та прикладна значущість здобутих результатів відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня

доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року. Автор дисертації, Чигир Петро Русланович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний рецензент:

директор Навчально-наукового інституту

міжнародних відносин та права

ПЗВО «Київський міжнародний університет»,

кандидат юридичних наук, доцент

Олена БІСЮК

Підпис доц. Олени Бісюк засвідчую

Вчений секретар

ПЗВО «Київський міжнародний університет»,

Кандидат історичних наук, доцент

Ігор Мохнатюк